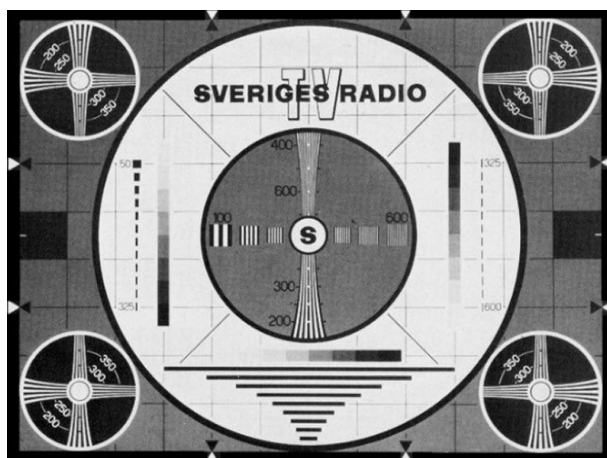

Televisionen i folkhemmet

Av Örjan Kärrsgård

Felen låg oftast i PCL 85 i linjeslutsteget eller DY 87 i högspänningsdelen. På 1960-talet hade teve-apparater rör som glödde och som ofta gick sönder. Min PRYO gjorde jag på Radio&TV-Centrum i Skänninge. PRYO var grundskolans praktiska yrkesorientering som varade i två veckor. Jag fick fortsätta där och jobba extra.

Teve var nytt och spännande för alla inblandade. Alla skulle nu köpa teve och hela världen kom med den in i stugorna. Det fanns bara en kanal i svartvit och den visade mest testbild. Det stora problemet uppstod när teve-bilden rullade eller ormade sig åt det ena eller andra hållet eller fullständigt dog.

Vad hade man och och prata med grannarna om när apparaten inte fungerade? Inte om de amerikanska filmerna med Bröderna Cartwright, Danny Kaye Show eller Lucy Show med Lucille Ball, Vivian Vance och Mr Mooney! Missa Aktuellt som numera hade börjat sändas till och med varje dag! Eller missa Hylands hörna i direktsändning där man aldrig visste vad som skulle hända. En katastrof!

Det var inte bara teve-programmen som kom in i stugorna. Det gjorde också vi som skulle installera eller laga apparaterna. Såldde apparaterna gjorde Bertil som ägde affären. Reparerade gjorde Lasse, ibland med mig som hjälp. Douglas, som spelade i ett dansband ryckte också in i bland. ("Rock around the clock" var hans favorit.). Det fanns en verkstad bakom butiken fanns en verkstad. Den hade en hel vägg med små fack och lådor för hundratals olika reservdelar på ena långväggen och en arbetsbänk med många instrument och lödkolvar på den andra. En frisk doft av kontaktspray blandades med odören av smält lödharts. Allt lagades: Super8-projektorer, bilradio, skivspelare, transistor- och teve-apparater. (En "transistor" var i folkmun en bärbar batteridrivna radio.) Man kastade minsann inte bort något i onödan som kunde

repareras.

För att transportera apparaterna fanns en WV-buss som for fram och tillbaka över Östgötaslätten som ett jehu. Det var oftast Bertils son som körde. Han gillade trycka gaspedalen hårt i botten på de små grusvägarna. Bilen stod i ständig kontakt med affären via en Storno kommunikationsradio. På så sätt kunde bilen effektivt dirigeras om till olika uppdrag utan att först ta vägen om affären. Bertil var naturligtvis en betydelsefull person i bygden. Han hade swimmingpool i sin trädgård. Jag fick 50 kronor i veckan.

Vi var naturligtvis välkomna i stugorna. Det var oftast frun som var hemma och tog emot med .

“Ni behöver inte ta av er skorna.”

Efter att ha passerat förstukvisten med en massa stövlar och träskor kom man in i köket med de nytvättade trasmattorna. Där hälsade man kanske på farfar som låg i kökssoffan och vilade på ålderns höst i centrum av storfamiljen. I finrummet plockade man så bort den vita virkade duken och de små porslinsfigurerna som stod ovanpå rummets viktigaste möbel. Tevehöljet var oftast i teak eller mahogny och en liten lampa kunde också stå ovanpå för att bilda ett lämpligt svagt bakgrundsljus till tittandet. Det hade man lärt av Erik Bergsten i Tekniskt Magasin. Han hade även informerat om på vilket avstånd från apparaten det var bäst att sitta.

Bakstycket till teve'n skruvades av. Vid det här laget hade man ofta en ring med snoriga nyfikna ungar omkring sig. Apparaten kunde ibland lagas på plats, ibland inte. Kunde den inte det fick den bäras ut till bussen och köras hem till verkstaden i Skänninge. Apparaterna var tjockare än tjocka och vägde därefter.

Förståsigpåare som bäst vet vad som felar apparater har det alltid funnits. “Dä ä nog bildrämma söm ha gött å”, sa en bonde som kom hem från sin skördetröska till halv-fyra-kaffet.

Vi tittade först om radorören glödde. Gjorde de inte det fick man börja mäta. Efter en säkring och ett keramiskt motstånd låg alla rörens glödtrådar i serie för att tillsammans svara mot 230 volt. Nästan som en julgransbelysning. Kom man fram till att det var det sista röret i kedjan som hade avbrott var det illa ställt. Det var nämligen själva bildröret, det dyraste i hela teven. Kunden fick då ofta rådet av Bertil att köpa en ny teve. Det var nästan ett lika smärtsamt besked att lämna som om någon anhörig gått bort.

Lyste alla rören kom turen till högspänningen. Femtontusen volt behövdes för att driva fram elektronerna mot bildrörets fluorescerande insida. Det skapade bilden. För att testa om spänningen fanns räckte det att hålla en

skruvmejsel i luften någon centimeter från rätt stift. Blev det en gnista var spänningen ok. Var man riktigt tuff kunde man i stället håll fram ett finger. Gnistan mot fingret blev densamma men om man drog snabbt blev det bara ett litet millimeterstort brännmärke.

Kondensatorer av det brittiska märket PYE var också ofta en felkälla. Det hördes ju närmast på namnet att de var paj! Engelsk elektronik stod inte högt i kurs hos Lasse. Helst skulle det vara tysk kvalitet som Graetz eller Blaupunkt men Luxor från Motala var också ok. Att förstå varför BOOSTER-spänningen låg fel var komplicerat. Endast Lasse förstod riktigt dess intrikata samband med den vertikala avlänkningen.

Jag lärde mig också "fackspråket": "Den där knoppen har kilat hem till transistorhimlen" eller "Det är nog fel i kamelsväljaren". Med "kamelsväljaren" menades kanalväljaren. Det fanns visserligen bara en teve-kanal men ratten behövdes för att välja rätt frekvensband, dvs kanal, för den teve-sändare som antennen var riktad mot. Att få bra mottagning och att installera antenner var ett kapitel för sig. Teve-sändarna var inte så många och antennerna fick ofta placeras högt upp på husens skorstenar och riktas in väl. Eftersom jag saknade känsla för svindel ansågs jag speciellt lämplig för höga höjder. Sanningen var väl att de andra inte så gärna ville riskera att ramla ned. Jag vred och skruvade däruppe vid skorstenen medan Douglas nere vid teven ropade BÄTTRE eller SÄMRE upp till mig genom ett öppet fönster till dess det blev BRA och antennen kunde skruvas fast.

Det viktigaste med en trasig tevevar att den skulle var klar till's på lördag. Då skulle man nämligen titta på det käraste man visste: "Gubben Karlsson". Vad var då Gubben Karlsson? Jo det var Allan Edwall i Hemsöborna. Strindberg fördes alltså ut i folkhemmen som aldrig någonsin förr. Detsamma gällde lektioner i klassisk musik med Leonard Bernstein, opera som Aniara av Harry Martinson i banbrytande musikalisk tappning av Karl-Birger Blomdahl. Teve-teatern uppförde klassiska såväl som nyskrivna teaterpjäser. Några av av den tidens bästa skådespelare hade blivit anställda av Sveriges Television.. Man tittade på nästan allt som fanns att se. Naturligtvis ishockey med Sven Tumba, Hasse&Tage förstås och Helgonet med Roger Moore ... och Vietnamkriget.

Satelliten Telstar kunde till och med snart förmedla direktsändningar från hela världen. Visserligen bara i 20 minuter åt gången när den råkade befinna sig på rätt plats över jordklotet. Men ändå! Det kan nog inte underskattas hur televisionen öppnade folkhemmens dörrar och fönster mot den stora världen. Kanske i så hög grad att folkhemmet med nödvändighet måste försvinna.

TV LÖRDAG

I dag behövs det bara två ord som inledning: Hylandshörna!

14.00—16.15 Repriser

14.00 HELGONET.
Ett nytt kriminaläventyr i sällskap med Roger Moore. Repris från 3.1.

14.30 NILS NILSSON SKUM

Tvåtan Åkländers program om samernas store konstnär visades föregående den 11.

15.00 LÄVRE OCH ROMANTIK

Solvum spelar Lösa på flygeln i Hallwylska palatset i Stockholm. Från Avslutningsprogrammet 28.11.

18-18.15 HR M. LJUNG

De tre programmen om och med Martin Ljung har fått ett minst två månader motigt. Det här sista programmet i serien förmedlar av Povel Ramel, Tage Danielsson och Hans Alfredson och sändes första gången på tretonsdagen.

16.30—16.45 Det hände vid floden

Hänge är sig meta, heter femta avsnittet i denna engelska TV-serie för barn.

19.00 Farbror Storm

Sägge Fure berättar att förvåna sina unga gäster i den fantastiska farbror Storms genast. I kväll uppstår han sjö-luffet. Där samsas, hörar skottskräk och erövrar olympiskt guld.

19.30 Aktuellt och väder

20.00 Danny Kaye Show

Två av kvällens gäster hos Danny Kaye är skidspelarerna Peter Falk, jazzklarinettisten Pete Fountain och Mitchell Len, som spelade med i Broadway-uppsättningen av "Hur man lyckas i affärer...". Danny själv är såväl en gubbe som bryter beset, ibland spjar på jakt efter arsbildningen Peter Falk. Dessutom spjurar han också till Peters schampagnering och tillammans med skidspelar Mitchell.

20.50 Dom spränger i min stad och mitt hjärta

Bakom denna något patetiska rubrik döljer sig ett reportage om ett av landets stora säsongsprojekt. Det är Nordstjärn i Göteborg som förebilder — en av stadens klara och mest traditionsmässiga stadsteater. Här sätts på sin tid många enigmatiska och utsvävande, här låg Göteborgs första teater och på "kvalitets" samlade "friherrarna" för att dryfta dagens händer. Reportaget bygger på ett avsnitt ur Lars Ulfvinsens bok "Göteborg — en stad och dess människor" och det är Göteborgsredaktör Bengt Riklander som följt Ulfvinsens att göra TV-behandlingarna. (Repris 23.1)

21.25 Lilla journalen

Smått och gott från hela världen, samlat av Ingrid Schewitz.

21.40 Hylandshörna

Äntligen är det så dags igen. Efter två års bortovaro är Hylandshörna med sin hörna. Två lördagar skall den sändas, den ligger alltid ut på dagprogrammet och Hyland kan hålla på så länge uppått och artier (professions) eller smälteer (rättar till. Car-Craig är som tidigare gubben i bilden. Simon Brehan och hans hämmningskänslor finns också med — men allt annat skall komma som en överraskning.
Och för dem som inte har möjlighet att se och höra i kväll skall berättas att Hylandshörna sänds också i radiens P 2 i en förkortad version på söndagsmorgnaden.

TV SÖNDAG

I kväll har titlarna återigen fått vara med och berättas hur TV-programmet skall se ut. Dags för det andra önskeprogrammet med andra ord. I fortsättningen återkommer det varannan söndag med ständigt nya värder.

18.00 Marianne

Första söndagen fick vi träffa 8-åriga Marianne, som bor i Paris. Många av titlarna lämnar henne sedan, för hon har varit i Sverige och Åland på i TV-programmet "Sommarland". Ingrid Isenborg och Lillemor Lundström första film berättade om Marianne och hennes familj söndag. I kväll är det samspelet och Marianne resa med sig till morfar Pin-Pin i en ston by vid Pyreneerna.

18.30 Taxibröderna

Sång och vittnesbörd av taxibroder.

19.00 The new Bill Evans trio

När Bill Evans, en av världens bästa jazzpianister, senast hälsade på i Stockholm passade TV på att göra en inspelning och det är den som nu sänds.

19.30 Aktuellt, sport och väder

20.00 Önskeprogrammet 90 1950

Med TV-tittarna för Radiokällan. Källans värd är Karl-Arne Holmsten. Önskelistan förklarar att ströma till och TV-tittarna närmast sig nu 200 000 kronor. Men vad kvällen program skall bjuda på vill produceren Karin Falk inte avslöja — det får bli en överraskning.

20.50 Den avskedade lärarinnan

Liksom programmet om Mr Underwood och Kn Klav Klan (den 3.1) sågs detta program vara inspirerat av president John F. Kennedys bok "Snödar i mot". Och inspirationen har givetvis lå hämtats direkt, men programets huvudperson Mary McDowell finns faktiskt inte med i Kennedys bok. Hon vägrade emellertid svaga & k. hjälpsförfärdighet och blev därför avskedad och det är detta programmet berättar om.

21.45 Pas de deux

Sång för två — så enkelt heter det på vanlig svenska — med Anette Wiedersheim-Paul och Bruce Marks. Koreografin är signerad Brian MacDonald, Operans nye balletchef eller Anthony Tudor. Bruce Marks är inte längre kvar på Stockholms-operan men det är däremot Anette — hon är till och med gift med balletchefen. Nå, rättigen är kanske hela och att musikern är av Fredrick Delius. (Repris 2.2)

21.55 Det magiska stoffet

Olaf Hult är en dansk målare med ett mycket avancerat föregrip. Det är han som berättar i ett nödvärningsprogram från Köpenhamn.

22.20 Nyheter och sport

Måndagens program i korthet

14.00 Besök hos husläkaren — en brevi på lärbenshalan. 14.25 Rapsoodi kring Sundhavensaren. 15.00—15.15 Circus Scott. 15.30 Hölken — nationell för flickor och pojkar. 16.00 Aktuellt debatt. 16.30 Åkeshöv. 16.45 Vården. 16.50 Kvittebrevet 73 är. 17.25 Kasta-täckaren — en film om lokalbefolkningen i Andarna. 18.00 Nattdag — TV-påse av R. Bratt med bl a Erik Hell, Lars Paulsson, Carin Westerlund, Ove Thorsberg och Jan-Erik Lindqvist. 18.30 Aktuellt.

